
Jan Mařík

**Libická sídelní
aglomerace
a její zázemí
v raném středověku**

*Early Medieval agglomeration
of Libice and its hinterland*

**Jan Klápště et Zdeněk Měřínský
curantibus editae**

**Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Praha 2009**

Předkládaná publikace je upravenou verzí dizertační práce „Zázemí raně středověkého hradiště v Liblici nad Cidlinou“, která byla obhájena v roce 2007 v Ústavu pro pravěk a ranou dobu dějinnou na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

Poděkování

Při přípravě této práce mi velmi pomohly cenné rady a podněty domácích i zahraničních kolegů z Archeologického ústavu AV ČR, Praha, v. v. i., Institutu Archeologii i Etnologii PAN v Poznani a ve Wroclawi a Römisch-Germanische Kommission ve Frankfurtu nad Mohanem. Za všestrannou pomoc a velkou trpělivost po celou dobu přípravy práce patří velký dík mému školiteli prof. PhDr. Jiřím Slámovi, CSc. Tato práce by nemohla vzniknout bez dlouholeté obětavé práce PhDr. Jarmily Princové – Justové, CSc. a PhDr. Ladislava Hrdličky, kteří mi ochotně poskytli k publikaci materiál a veškerou dokumentaci svých výzkumů. Za přípravu velké části ilustrací a obrazové dokumentace chci také poděkovat Lucii Raslové. Tuto knihu věnuji mým rodičům a mé ženě Petře.

Vydání knihy Jana Maříka „Libická sídelní aglomerace a její zázemí v raném středověku“ umožnila Grantová agentura České republiky podporou projektu Doktorandská škola archeologie I. a II. (reg. č. 404/03/H046 a 404/08/4026) a Grantová agentura Akademie věd podporou projektu Digitální archiv české archeologie (reg. č. 1ET200020405). Mapové podklady byly zpracovány v prostředí softwaru GeoMedia Professional 6.0 a GeoMedia Grid 6.0, který v rámci projektu Intergraph Registered Research Laboratory poskytla firma Intergraph.

školitel: prof. PhDr. Jiří Sláma, CSc.

opONENTI: doc. Mgr. Jiří Macháček, Ph.D.
doc. dr.hab. Sławomir Moździoch

OBSAH

I. Úvod	11
1.2. Raně středověké sídelní aglomerace	11
1.3. Aglomerace nebo město?	12
2. Archeologický výzkum libické aglomerace	15
2.1. Vnitřní hradiště	15
2.2. Předhradí	16
2.3. Pravý břeh Cidliny	17
2.4. Levý břeh Cidliny	17
2.5. Sídliště v říční nivě	18
3 Archeologická mapa libické aglomerace	19
4. Libické hradiště a jeho životní prostředí	21
4.1. Geologie	21
4.2. Říční niva a její vývoj	21
4.3. Vegetace raně středověké aglomerace	22
4.4. Archeobotanické analýzy	24
4.5. Hospodářsky využívané plochy	25
4.5.1. <i>Orná půda</i>	25
4.5.2. <i>Louky a pastviny</i>	25
4.5.3. <i>Les</i>	26
5. Základní chronologický vývoj libické aglomerace	28
5.1. Keramika	28
5.1.1. <i>Keramika mladší a pozdní doby hradištní – přechod mezi dvěma chronologickými horizonty.</i>	31
5.2. Přehled nálezových situací významných pro určení stratigrafického vývoje lokality	31
5.2.1. <i>Agglomerace hradiště, pohřebiště a sídliště U nádraží</i>	31
5.2.2. <i>Vnitřní hradiště, areál „knížecí“ rezidence.</i>	31
5.3. Časně slovanské a starohradištní období.	33
5.4. Středohradištní období (1. fáze)	33
5.5. Mladohradištní období (2. fáze)	34

5.6. Mladohradištní až pozdně hradištní období (3. fáze)	35
5.7. Absolutní chronologie	35
6. Osídlení mimo opevněný areál hradiště	38
6.1. Pravý břeh	38
6.1.1. Přehled nálezových situací	40
6.2. Levý břeh	60
6.2.1. Přehled nálezových situací	62
6.3. Říční niva a její osídlení v raném středověku	68
6.4. Osídlení říční nivy v libické aglomeraci	70
6.4.1. Kuchynka	70
6.4.2. Mýto	71
6.4.3. Huslík	71
6.4.4. U radiostanice	71
7. Pohřebiště	72
7.1. Kanín	72
7.1.1. Popisy hrobů	74
7.2. U cukrovaru	100
7.2.1. Popisy hrobů	100
7.3. U nádraží	105
7.3.1. Popisy hrobů	106
7.4. Na růžku	110
7.4.1. Popisy hrobů	110
7.5. Katolický a evangelický hřbitov	111
7.6. Katolická fara	111
7.6.1. Přehled nálezových situací	111
7.7. Ulice Ke hradišti	113
7.8. Evangelická fara	114
7.9. Ojedinelé hroby a sporná pohřebiště	115
8. Pohřebiště v libické aglomeraci – srovnání	116
8.1. Prostorové uspořádání pohřebišť	116
8.2. Velikost hrobové jámy	116
8.3. Úprava hrobové jámy	118
8.3.1. Dřevo	118
8.3.2. Kámen	118
8.4. Poloha kostry – odchylky od pohřebního ritu	121
8.5. Hmotná kultura pohřebišť	123
8.5.1. Železné nože	123
8.5.2. Esovité záušnice	123
8.5.3. Záušnice s očkem	123
8.5.4. Jednoduché kroužkovité náušnice/záušnice	126
8.5.5. Košíčkovité náušnice	126
8.5.6. Hrozníčkovité náušnice	126
8.5.7. Náušnice se spirálovitým ukončením	128

8.5.8. Gombíky	128
8.5.9. Náhrdelníky	128
8.5.10. Skleněné korálky	128
8.5.11. Jantarové korálky	130
8.5.12. Rolnička	130
8.5.13. Prsteny	130
8.5.14. Kaptorga	131
8.5.15. Spona	131
8.5.14. Vědérka	131
8.5.15. Dřevěná nádoba	131
8.5.16. Keramické nádoby	133
8.5.17. Ostruhy	133
8.5.18. Meče	135
8.5.19. Železné hroty šípů	135
9. Sociální topografie pohřebišť	136
10. Zázemí libické aglomerace	138
10.1 Libická aglomerace: její potřeby a potenciál krajiny – pokus o model	139
10.1.1. Odhad počtu obyvatel libické aglomerace	139
10.1.2. Životní prostředí libické aglomerace a jeho potenciál	140
10.1.3. Zemědělsky obdělávané plochy	141
10.1.4. Lesní hospodářství ve středověku	141
10.1.5. Spotřeba dřeva při stavbě opevnění	143
10.1.6. Obydlí a palivové dřevo	143
10.1.7. Zdroje dřeva a lesní management	143
10.1.8. Tři modely	144
10.2. Sledované území – zázemí libického hradiště?	145
10.2.1. Geologie	146
10.2.2. Vegetace	147
10.2.3. Archeologický výzkum sledovaného území	147
10.2.4. Datování	148
10.2.5. Vývoj osídlení a jeho struktura na sledovaném území	148
10.2.6. Opevněné polohy	149
10.2.7. Nerostné suroviny v zázemí Liblice	
10.2.8. Hradiště a jeho zázemí v písemných pramenech	
11. Závěr	
12. Prameny a literatura	158
13. Early Medieval agglomeration of Libice and its hinterland	163
Contents	
Summary	
List of illustrations	
List of tables	

DISSERTATIONES ARCHAEOLOGICAE BRUNENSES / PRAGENSESQUE 7

Jan Mařík

Libická sídelní aglomerace a její zázemí v raném středověku

Název v němčině a angličtině?????

Vydali:

Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2009
Ústav pro Pravěk a ranou dobu dějinnou, Praha

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i., Letenská 4, 11801 Praha 1.
Redakce neperiodických tisků: Petr Meduna

Masarykova univerzita, Filozofická fakulta 2009
Ústav Archeologie a muzeologie, Brno

Editoři Jan Klápště a Zdeněk Měřínský

Návrh obálky a typografická úprava Vítězslav Švalbach
Sazba a zlom Dan Šlosar
Tisk Reprocentrum, s. r. o., Blansko

Náklad: 300kusů

© Jan Mařík, 2009

ISBN 978-80-86124-96-4
ISBN 978-80-7308-270-3

Praha – Brno 2009